

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Цимбалова Віктора Сергійовича

Медична лексика в англійській мові кінця XX – початку XXI століття»

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 035 Філологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки

Інтенсивне розширення меж когнітивно-дискурсивного підходу та принципів антропоцентризму в сучасному мовознавстві активізує увагу дослідників до того, як ключові поняття людського досвіду та діяльності закріплюються в мовній системі й транслуються під час комунікативних актів. До подібних динамічних і соціально зумовлених підсистем уналежнюють сферу професійної номінації, яка безпосередньо відображає науковий, технологічний та соціокультурний прогрес людства.

Дисертаційне дослідження Віктора Сергійовича Цимбалова, зосереджене на всебічному вивченні структурних, семантичних та словотвірних характеристик англійського медичного вокабуляру, є своєчасним і затребуваним. Його актуальність зумовлена масштабними процесами глобалізації та інтеграції в охороні здоров'я на межі століть, що викликало стрімке оновлення термінологічного апарату цієї галузі. Англomовне фахове середовище дедалі частіше стає об'єктом лінгвістичного аналізу, оскільки існує гостра потреба у ґрунтовних студіях, які висвітлюють закономірності адаптації нових номінативних одиниць у міжнародній науковій практиці.

З огляду на це, вибір англійської медичної лексики кінця XX – початку XXI століття як об'єкта дисертаційного аналізу є цілком виправданим і раціональним. Складність роботи з цим матеріалом полягає в рухливості самих наукових концептів в епоху інформаційного суспільства та трансформації дериваційних моделей. Відповідно, різноаспектне вивчення зазначеного лексичного фонду є надзвичайно актуальним для сучасної лінгвістики. Вагомою перевагою роботи є її репрезентативна емпірична база, сформована

на основі авторитетних фахових видань, медичних лексикографічних джерел та наукових текстів.

Можна констатувати, що автор успішно досяг визначеної мети та виконав увесь комплекс дослідницьких завдань, наочно продемонструвавши специфіку функціонування медичних терміносистем та особливості їхньої мовної репрезентації.

Перший розділ дисертаційного дослідження присвячено теоретико-методологічним засадам вивчення медичної лексики в сучасній лінгвістичній науці та становить фундаментальну основу для подальшого аналізу досліджуваного феномена. Структура розділу є логічно вибудованою, внутрішньо цілісною та повністю відповідає загальній концепції дисертаційної роботи. Послідовність викладу матеріалу забезпечує поступовий перехід від загальнотеоретичних положень когнітивної лінгвістики, лексикології та термінознавства до безпосереднього обґрунтування англomовної медичної термінолексики як об'єкта комплексного лінгвістичного аналізу.

Зміст розділу засвідчує високий рівень теоретичної підготовки автора, його обізнаність із сучасними напрямками розвитку дериватології, концептології, лінгвокультурології та фахового дискурсознавства. Автор демонструє вміння працювати зі значним масивом наукових джерел, критично осмислювати різні наукові підходи та інтегрувати їх у власну концепцію дослідження. Теоретичні положення викладено послідовно, аргументовано та з дотриманням принципів академічної наукової комунікації.

У підрозділі, присвяченому поняттю терміна та структурі фахової номінації в сучасній лінгвістичній парадигмі, здійснено ґрунтовний аналіз основних підходів до трактування цього феномена в когнітивно-дискурсивній та системно-структурній традиціях. Автор послідовно висвітлює еволюцію наукових поглядів на природу медичного терміна, починаючи від його розуміння як суто інваріантної одиниці та завершуючи сучасними інтерпретаціями як складного багатовимірного утворення, що поєднує

когнітивний, субстратно-семантичний, прагматичний та комунікативний компоненти.

На особливу увагу заслуговує підрозділ, присвячений структурно-семантичному підходу до аналізу фахових мовних одиниць. Автор аргументовано доводить, що саме інтеграція дериваційного та денотативного аналізу створює необхідні теоретичні передумови для дослідження медичної лексики кінця XX – початку XXI століття як динамічного та соціокультурно зумовленого феномена. У роботі послідовно розкрито основні принципи термінотворення, охарактеризовано взаємозв'язку мови, наукової картини світу та колективної свідомості фахівців, а також визначено місце нових номінацій у процесах репрезентації спеціальних смислів.

Позитивне враження справляє те, що автор розглядає медичну мову не лише як засіб професійної комунікації, а як механізм концептуалізації медичної дійсності та формування наукової пам'яті. Особливу увагу приділено ономасіологічному виміру медичних одиниць, що є надзвичайно важливим для дослідження термінології кінця XX – початку XXI століття, оскільки новітні нозології та технології лікування вимагають адекватних мовних засобів експлікації. Теоретичні положення підрозділу органічно інтегруються в загальну логіку дисертації та створюють методологічне підґрунтя для подальшого аналізу емпіричного матеріалу.

Вагомим складником першого розділу є підрозділ, у якому медична лексика розглядається як одиниця професійної та колективної мовної свідомості. Автор демонструє комплексний підхід до дослідження цього феномена, поєднуючи структурно-морфологічний, семантичний та прагматичний аспекти аналізу. Переконливо обґрунтовано положення про те, що англomовна медична терміносистема належить до числа найбільш динамічних глобальних лінгвістичних систем, які відіграють важливу роль у формуванні сучасної наукової картини світу та відбивають когнітивні пріоритети професійної спільноти.

Другий розділ дисертаційного дослідження присвячено вивченню історико-етимологічних витоків, системно-структурної організації та еволюції англomовної медичної лексики. Його зміст засвідчує високий рівень теоретичної підготовки автора, ґрунтовне володіння методологічним інструментарієм історичної лінгвістики, етимологічного аналізу та дериватології, а також здатність до самостійного осмислення складних міждисциплінарних проблем.

Структура розділу є логічною та послідовною. Автор системно досліджує запозичення (зокрема, греко-латинські субстрати), аналізує джерела формування медичних номінацій та простежує особливості їх функціонування в сучасному англomовному соціокультурному та науковому просторі. Такий підхід забезпечує комплексне розуміння досліджуваного феномена та дає змогу розглядати медичну терміносистему як багатовимірне утворення, сформоване під впливом історичних, лінгвальних і соціоекономічних чинників.

Наукову цінність становить аналіз генетичного компонента медичної лексики, у межах якого автор здійснює ґрунтовне опрацювання лексикографічних та етимологічних джерел і виявляє особливості її семантичної структури. У роботі переконливо показано, що англійська медична лексика поєднує споконвічні германські елементи з потужними запозиченими пластами, які сформувалися в англomовній культурі під впливом класичних мов. Важливими є спостереження щодо функціонування термінологічних опозицій, синонімічних та антонімічних рядів, які відбивають системні відношення в межах аналізованої терміносистеми та демонструють лінгвокультурну зумовленість медичного пізнання.

Значний науковий інтерес становить підрозділ, присвячений джерелам та етапам формування англійської медичної лексики. Автор послідовно висвітлює вплив античної, середньовічної, ренесансної та новітньої наукових традицій на розвиток термінології, демонструючи їх відбиття в мовній свідомості сучасних носіїв англійської мови. Переконливо показано, що

медична лексика формувалася під впливом не лише суто лінгвістичних, а й екстралінгвальних, релігійних, культурних та соціальних чинників. Особливо цінним є аналіз історичного субстрату, який дає змогу простежити зв'язок між розвитком наукової думки та мовною еволюцією в англomовній професійній традиції.

Актуальним і науково значущим є дослідження ролі сучасних інтеграційних процесів у трансформації англійської медичної терміносистеми. Автор обґрунтовано доводить, що сучасний глобальний інформаційний простір активно впливає на формування нових стандартів номінації, конструюючи та поширюючи нові терміноодиниці. Особливу увагу приділено новітньому етапу (кінець XX – початок XXI ст.), коли цифровізація науки та виникнення міждисциплінарних галузей виступають чинниками переосмислення традиційних моделей і механізмами поширення нових лінгвістичних норм.

Третій розділ дисертаційного дослідження присвячено комплексному аналізу морфологічних та лексико-семантичних особливостей медичної англійської лексики й він є центральною аналітичною частиною роботи. Саме в цьому розділі найповніше реалізовано дослідницький потенціал дисертації та представлено результати авторського аналізу мовних механізмів репрезентації медичних понять за допомогою різних способів словотворення (афіксального, префіксального, суфіксального, безафіксального тощо). Розділ характеризується високим рівнем наукової аргументації, методологічною послідовністю та концептуальною завершеністю, а його зміст свідчить про здатність автора ефективно поєднувати сучасні теоретичні підходи з ґрунтовним аналізом великого обсягу емпіричного матеріалу.

Розділ відзначається чіткою структурною організацією та логічною послідовністю викладу. Автор здійснює багаторівневий аналіз медичної лексики, використовуючи інструментарій когнітивної лінгвістики, морфології, семантичного аналізу та термінознавства. Такий підхід дає змогу розглядати досліджувані одиниці не лише як лексико-семантичні утворення, а як складний

системно-структурний феномен, інтегрований у сучасний науковий, клінічний та професійний комунікативний простір.

На особливу увагу заслуговує запропонована автором багатоаспектна модель аналізу, що охоплює структурний, дериваційний, частиномовний, семантичний (синонімія, антонімія) та перекладацький рівні дослідження. Використання такої моделі забезпечує комплексне осмислення англійської медичної лексики та дає змогу простежити особливості її функціонування на різних рівнях організації терміносистеми. Важливо, що медичний термін розглядається як елемент ширшої фахової концептосфери, який перебуває у взаємодії з науковими практиками та сучасними комунікативними процесами.

Вагомим науковим здобутком є аналіз словотвірної та граматичної структури медичної термінологіки. Особливу цінність становить виокремлення таких способів і моделей термінотворення, як безафіксальний, префіксальний, суфіксальний та змішаний (префіксально-суфіксальний), які відбивають ключові напрями концептуалізації медичного знання в сучасній англійській мові. Автор переконливо демонструє, що сучасна медична номінація пов'язана як із використанням традиційних греко-латинських формантів, так і з активізацією власне англійських словотвірних ресурсів, аббревіації та епонімії. Особливий науковий інтерес викликає запропонований аналіз суфіксів та префіксів із високою медичною спеціалізацією (наприклад, -algia, -itis, -osis, -tion, de-, dis-, dia-, counter-), який відбиває тенденції формалізації, системності та категоріального маркування професійного дискурсу.

Лексико-семантичний аспект дослідження характеризується ґрунтовністю та аналітичною глибиною. Автором виявлено та обґрунтовано роль синонімічних та антонімічних відношень у структуруванні англійської медичної лексики, аналізуються семантичні класифікації термінів та специфіка медичної семантики. Теоретично обґрунтованим є застосування класичних морфологічних критеріїв для визначення частиномовної належності терміноодиниць, зокрема детально висвітлено іменникову

домінанту, а також функціональну роль прикметників і дієслів в англійській медичній термінології. Важливим результатом дослідження є розроблення та опис структурно-семантичних моделей (наприклад, моделей префіксально-суфіксальної деривації з формантом *de-*), що наочно демонструє механізми дериваційної еволюції та розкриває взаємозв'язку між морфемними засобами, когнітивними процесами та фіксацією наукових понять.

Четвертий розділ представленої дисертаційної роботи Віктора Сергійовича Цимбалова, присвячений практичному аспекту функціонування англомовної медичної лексики у психологічному контексті, відзначається високим ступенем міждисциплінарної інтеграції лінгвістики, психології та медицини. Автор демонструє сміливий і глибоко рефлексивний підхід до аналізу терміносистем, справедливо критикуючи реактивну спрямованість сучасного медичного дискурсу, де номінація зазвичай здійснюється *post factum* – лише після фактичної маніфестації патологічного явища. Особливо цінною є спроба автора вийти за межі традиційного латино-грецького домінування у словотворенні та звернутися до «пуристичного вектора», який передбачає залучення германських кореневих елементів, а також оригінальних слов'янських семантичних паралелей. Такий підхід дає змогу розширити обмежений словотвірний діапазон сучасної психологічної підгалузі та відкриває нові горизонти для філософського переосмислення категорій медичного знання.

Центральною та найбільш оригінальною частиною розділу є розробка та опис розлогого корпусу авторських англомовних неологізмів. З одного боку, автор пропонує терміни для детальнішого лінгвістичного маркування дезадаптивних та деструктивних явищ у міжособистісних стосунках і поведінці (наприклад, *to outself*, *to midsik*, *blindulgence*, *harmdulg*, *beforback*, сутність розладів у внутрішньо професійній комунікації). З іншого боку, в межах лінгвосемантичних принципів формування позитивно орієнтованих термінів, В. С. Цимбалов пропонує унікальну оптимістично-реалістичну

реалістичну альтернативу традиційним поняттям. Заміна стигматизованого, історично пов'язаного зі стражданням терміна *patient* на ресурсноорієнтовані неологізми *adviseeeker*, *hilfounder* або *bravarrior*, а також перейменування самої підгалузі на *soullook* (і фахівців на *soullooker*) унаочнює прагнення автора переорієнтувати науковий дискурс із пасивної фіксації відхилень на стимуляцію внутрішнього потенціалу пацієнта до самовідновлення та зміцнення його психосоматичного благополуччя. Представлена лінгвістична модель є вагомим внеском у когнітивну лінгвістику та практичну психотерапію XXI століття.

Високо оцінюючи науковий рівень дисертаційного дослідження, самостійність виконання роботи, ґрунтовність проведеного аналізу та наукову зрілість автора, вважаємо за доцільне висловити окремі міркування й рекомендації, які мають дискусійний та рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку представленої роботи:

1. На стор. 120 автор зазначає: «Отже, у нашій науковій розвідці поєднано обидва підходи – синхронний і діяхронний – оскільки вони взаємопов'язані та взаємодоповнювальні в контексті лінгвістичного аналізу. Утім, ключовий акцент зроблено на синхронному підході, що зумовлено дослідженням чітко окресленого історичного періоду». Поєднання синхронного й діяхронного підходів породжує ахронічний – позачасовий – підхід. Якщо його застосовувати, то вже неможливо звертатися до одного з двох попередніх окремо.

2. Чи можна вважати морфологійний безафіксний спосіб валідним? Безафіксним можебути будь-який семантичний спосіб словотвору (стор. 125). Можливо, потрібно чіткіше класифікувати способи словотвору в межах медичної терміносистеми англійської мови.

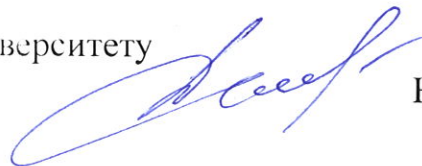
3. Чи є такі медичні терміни, що утворено аброморфемами, зазвичай – префіксоїдами? Якщо так, то чи велика кількість таких дериватів?

4. Було б виграшним додати комплексні моделі термінів, наприклад, структурно-прагматичні, де певні структури відповідають зафункційні особливості того чи того терміна.

На основі детального вивчення дисертаційного дослідження та опублікованих праць можна стверджувати, що дисертація «Медична лексика в англійській мові кінця XX – початку XXI століття» є самостійним, цілісним та актуальним науковим проєктом, виконаним на високому теоретико-методологічному рівні.

Дисертація є завершеною науковою роботою, яка відповідає всім вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 зі змінами). Здобувач Цимбалов Віктор Сергійович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – «Гуманітарні науки» зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент –
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри загального мовознавства
та слов'янознавства
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

Наталя ДЬЯЧОК

